
Recenzovaný článek

Zhodnocení vývoje evropských vzdušných sil v kontextu soupeření Spojených států a Číny

Assesment of the development of European Air Forces in the context of US-China competition

Jan Feryna, Libor Kutěj

Abstrakt:

Vzdušné síly hrají v ozbrojených konfliktech významnou roli. Bylo tomu tak i v operacích Odyssey Dawn a Unified Protector v Libyi v roce 2011. Právě při těchto operacích se naplno ukázala závislost evropských států na amerických vzdušných kapacitách. Po roce 2011 dochází k přesunu americké pozornosti do Asie. Článek se zabývá zhodnocením vývoje evropských vzdušných sil od roku 2011 do roku 2021 v kontextu přesunu americké pozornosti do Asie. V článku je využit dataset pro porovnání počtů letounů v letech 2011 a 2021. Z výzkumu vyplývá, že evropské státy udržují flotilu bojových letounů okolo 2000 kusů, zatímco v porovnání s rokem 2011 klesly počty v kategoriích letounů ISR ze 183 na 122 kusů a počet vzdušných tankerů ze 70 na 67 kusů. Naopak počty bezpilotních prostředků kategorie MALE se zdvojnásobily ze 45 na 91 kusů. V kontextu amerického přesunu do Asie je však tento vývoj nedostačující a evropské státy jsou stále závislé na americké podpoře.

Abstract:

The air force plays an important role in armed conflicts. It was no different in the Odyssey Dawn and Unified Protector operations in Libya in 2011. The European dependence on the US became fully apparent during those operations. After 2011, US attention has been shifted to Asia. This article focuses on the evaluation of the development of European air forces from 2011 to 2021 in the context of the shift of US attention to Asia. The article uses a dataset to compare the number of aircraft in specific categories in 2011 and 2021. The research shows that European states maintain a fleet of around 2,000 fighter jets, while compared to 2011, the number of ISR aircraft decreased from 183 to 122 and the number of air-to-air refuelling aircraft from 70 to 67. In contrast, the number of MALE unmanned vehicles has doubled from 45 to 91. However, in the context of the US shift to Asia, those numbers are insufficient, and European states are still dependent on US support.

Klíčová slova: Vzdušné síly; Libye; Spojené státy; Čína; NATO.

Key words: Air Force; Libya; US; China; NATO.

ÚVOD

Vzhledem ke snižující se stabilitě mezinárodního bezpečnostního prostředí v rámci Evropy probíhá debata o tom, jak modernizovat ozbrojené síly a posílit tak obranyschopnost NATO. Zmíněnou debatu ovlivňuje nejen akutní hrozba ze strany Ruské federace a probíhající válka na Ukrajině, ale také narůstající význam regionu Západního Pacifiku a soupeření Spojených států a Číny v tomto regionu, v němž dominantně působí vzhledem ke geografickým podmínkám vzdušné a námořní síly. Ačkoliv v Evropě jsou dominantní pozemní síly, vzdušné síly hrají v rámci alianční strategie neméně významnou, ba přímo klíčovou roli.

Typickým příkladem klíčové role vzdušných sil jsou operace Odyssey Dawn a Unified Protector v Libyi v roce 2011. Při vyhodnocení těchto operací došlo ke kritice evropských států, které hrály v průběhu operací Odyssey Dawn a Unified Protector spíše vedlejší roli a hlavní tíhu nesly stejně jako v předchozích operacích Spojené státy. V následujícím desetiletí po ukončení operací v Libyi však ve Spojených státech došlo k proklamaci razantní změny zahraniční a bezpečnostní politiky, která se vyznačovala zvýšenou pozorností Spojených států vůči regionu Západního Pacifiku.

Právě přesun americké pozornosti do Západního Pacifiku je nosnou rovinou článku, který se zabývá zhodnocením rozvoje evropských vzdušných sil mezi lety 2011 a 2021. Výzkumná otázka článku zní: „*Jak vyvíjely evropské vzdušné síly na základě operací Odyssey Dawn a Unified Protector v kontextu potenciálního přesunu amerických sil do Západního Pacifiku?*“. Cílem článku je porovnat počty letounů v jednotlivých kategoriích v letech 2011 a 2021.

Struktura článku je následující. V první části je uveden stručný přehled literatury zabývající se rozvojem evropských vzdušných sil. Dále je popsán přesun americké pozornosti a schopností do oblasti Západního Pacifiku. Následující část je věnována metodám, datům a omezením, se kterými článek pracuje. V druhé části je představeno pozadí operací v Libyi a mezinárodní iniciativy vzniklé těsně před nebo v letech následujících po libyjské kampani. Dále jsou představeny operace Odyssey Dawn a Unified Protector z hlediska počtu nasazených letounů v jednotlivých kategoriích a počet letounů v jednotlivých kategoriích ve výzbroji evropských států v letech 2011 a 2021. Závěrečná část je věnována diskuzi výsledků a jejich zasazení do kontextu přesunu americké pozornosti do oblasti Západního Pacifiku.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Vývoj evropských vzdušných sil v literatuře

Barrie et al.¹ se zabývá rozvojem evropských vzdušných sil a zejména vývojem konkrétních letounů a jejich nákupy v kontextu zhoršující se bezpečností situace a hodnotí akvizice jednotlivých letounů. Naproti tomu Franklin² se rozvojem evropských vzdušných sil zabývá v kontextu závislosti na amerických prostředcích. Konkrétně poskytuje přehled evropských vzdušných schopností a hodnotí je v oblastech velení a řízení, obsluh, letounů, munice, základen, protivzdušné a protiraketové obrany a celkové připravenosti. Posléze identifikuje deset výzev a představuje doporučení, jak tyto výzvy překonat. Binnendijk et al.³ poté hodnotí rozvoj schopností a připravenost evropských vzdušných sil v kontextu možného konfliktu vysoké intenzity s Ruskem. Studie se zabývá dvěma oblastmi podle autorů klíčovými pro vzdušné síly – vybojování vzdušné nadvlády a údery proti pozemním cílům. Autoři na základě provedená studia tvrdí, že v současné době (2020) evropské vzdušné síly disponují omezenou schopností působit v konfliktu vysoké intenzity⁴. Nakonec se Wall a Christianson⁵ zabývají nedostatky v rámci evropských podpůrných schopností v kontextu závazků z pražského summitu NATO v roce 2002 a proběhlých operací v Libyi. Konkrétně autoři zkoumají vzdušné prostředky velení a řízení, transportní prostředky a vzdušné tankery⁶. Ačkoliv se podle Walla a Christiansona evropské státy snaží situaci řešit, stále existuje výrazná disparita mezi evropskými členy NATO a Spojenými státy⁷.

1 BARRIE, Douglas, Bastian GIEGERICH, Fabian HOFFMAN, Amanda LAPO, Charlotte LE BRETON a Ben SCHEER. *European Combat Air Power: A Snapshot*. *International Institute for Strategic Studies* [online]. 2022 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.iiss.org/globalassets/media-library---content--migration/files/research-papers/2022/03/european-combat-air-power-a-snapshot.pdf>

2 FRANKLIN, Craig. *NATO Air Power: A Self-reliant Europe?* *American Enterprise Institute* [online]. 2014 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.aei.org/research-products/report/nato-air-power-self-reliant-europe/>, s.2

3 BINNENDIJK, Anika, Gene GERMANOVICH, Bruce MCCLINTOCK a Sarah HEINZ. *At the Vanguard: European Contributions to NATO's Future Combat Airpower*. *RAND Corporation* [online]. 2020 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA311-1.html, s. 3

4 Ibid., s. xiv

5 WALL, Colin a John CHRISTIANSON. *Europe's Missing Piece: The Case for Air Domain Enablers*. *Center for Strategic and International Studies* [online]. 2023 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2023-04/230417_Wall_European_Enablers.pdf?VersionId=iUbPOX8mfPa.UiJqPIb.PWItCb08sjur, s. 1

6 Ibid., s.4

7 Ibid., s. 9

1.2 Přesun americké pozornosti do Západního Pacifiku

Vzhledem k vzrůstající národní síle Číny se však v minulém desetiletí Spojené státy začaly více soustředit právě na soupeření s touto asijskou velmocí.

Již v roce 2012 uvedla tehdejší ministryně zahraničních věcí Hillary Clinton k roli Spojených států v Pacifiku a vývoji v oblasti následující: „*Je stále jasnější, že v 21. století bude strategickým a ekonomickým těžištěm světa Asie a Tichomoří, od indického subkontinentu po západní břehy Ameriky. A jedním z nejdůležitějších úkolů amerického státnictví v příštích desetiletích bude zaměřit podstatně zvýšené investice – diplomatické, ekonomické, strategické i jiné – v tomto regionu.*“⁸

Dále Hillary Clinton uvádí: „*Dnes však existuje potřeba dynamičtějšího a trvanlivějšího transpacifického systému, vyspělejší bezpečnostní a ekonomické architektury, která bude podporovat bezpečnost, prosperitu a univerzální hodnoty, vyřeší rozdíly mezi národy, posílí důvěru a odpovědnost a podpoří účinnou spolupráci v rozsahu, který dnešní výzvy vyžadují. A stejně jako Spojené státy hrály ústřední roli při utváření této architektury přes Atlantik – aby zajistily, že bude fungovat pro nás i pro všechny ostatní – nyní děláme totéž napříč Pacifikem. 21. století bude tichomořským stoletím Ameriky, obdobím bezprecedentního dosahu a partnerství v tomto dynamickém, složitém a důležitém regionu.*“⁹

O dva roky později uvedl tehdejší náměstek amerického ministra obrany Robert Work, že v roce 2020 se bude 60 % kapacit amerického letectva a námořnictva nacházet v asijskopacifickém regionu a bude mít k dispozici nejmodernější zbraňové systémy. Dále americké letectvo obdrží nové stěly dlouhého doletu, bude mít k dispozici zodolněné kryty a jednotky amerického letectva budou geograficky rozprostřeny po celém regionu. Podle Roberta Worka je přesun americké pozornosti reálný a probíhá, byť ne takovou rychlostí a v takovém množství, jaké by bylo potřeba¹⁰.

Přesun americké pozornosti a kapacit pokračoval i za prezidenta Donalda Trumpa. Národní bezpečnostní strategie z roku 2017 tvrdí, že ČLR je jedním ze států usilujících o proměnu světového řádu a „*vytlačení Spojených států z Indo-Pacifiku.*“ ČLR se vyvinula v mocnost využívající autoritářské prvky. Pokračuje modernizace čínských ozbrojených sil, které jsou druhé nejrozvinutější po amerických ozbrojených silách¹¹. Jak dokládá níže uvedená Tabulka 1, kromě proměny rétoriky Spojené státy také prudce navyšují rozpočet v indopacifickém regionu, konkrétně v rámci projektu Pacific Deterrence Initiative.

Podle studií simulujících možný konflikt mezi Spojenými státy a ČLR mohou Spojené státy mohou ztratit během 19 dnů konfliktu v nejhorším scénáři až zhruba 700 bojových

⁸ CLINTON, Hillary. America's Pacific Century. *Department of State* [online]. Washington D.C.: Department of State, 2011, November 10, 2011 [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://2009-2017.state.gov/secretary/20092013clinton/rm/2011/11/176999.htm>

⁹ Ibid.

¹⁰ WORK, Robert. On the Asia-Pacific Rebalance. *Council for Foreign Relations* [online]. Washington D.C.: CFR, September 30, 2014 [cit. 2023-07-04]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/event/deputy-secretary-defense-robert-work-asia-pacific-rebalance-0>

¹¹ THE WHITE HOUSE. National Security Strategy of the United States of America. *The White House* [online]. Washington D.C.: The White House, 2017, 2017 [cit. 2022-06-25]. Dostupné z: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>. s. 25

letounů z původně osmi set nasazených v regionu¹². Simulace možných scénářů války o Tchaj-wan think-tanku Center for Strategic and International Studies odhaduje nejvyšší možné ztráty amerických letounů na 774 v nejhorším možném scénáři. V jednotlivých scénářích se poté americké ztráty pohybují v nižších stovkách letounů. Ve všech scénářích také japonské letectvo ztratilo více než stovku letounů¹³. Rozsah nasazených prostředků a možné ztráty mohou potenciálně znamenat nutnost přesunu amerických prostředků nejen z Evropy, ale i dalších světových regionů a z něj vyplývající nedostatek těchto prostředků v Evropě.

Tabulka č. 1: Porovnání navrhovaných a skutečných rozpočtů Pacific Deterrence Initiative (PDI)

Fiskální roky	Rozpočet	
	Navrhovaný	Skutečný
2021	Vznik ve fiskálním roce 2021 ¹⁴	2,2 miliardy dolarů ¹⁵
2022	5,1 miliardy dolarů ¹⁶	7,1 miliardy dolarů ¹⁷
2023	6,1 miliardy dolarů ¹⁸	11 miliard dolarů ¹⁹
2024	9,1 miliardy dolarů ²⁰	

¹² GUNZINGER, Mark a Lukas AUTENRIED. Building a Force That Wins: Recommendations for the 2022 National Defense Strategy. *Mitchell Institute for Aerospace Studies* [online]. Arlington: Air Force Association, 2021, June 2021 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://mitchellaerospacepower.org/wp-content/uploads/2021/06/Building-a-Force-that-Wins-FINAL.pdf>. s. 19

¹³ CANIAN, Mark F., Matthew CANIAN a Eric HEGINBOTHAM. The First Battle of the Next War: Wargaming a Chinese Invasion of Taiwan. *Center for Strategic and International Studies* [online]. Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2023, January 9, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/first-battle-next-war-wargaming-chinese-invasion-taiwan>. s. 102

¹⁴ SINGLETON, Craig. Taking on China – Breaking Down the FY21 NDAA. *Foundation for Defense of Democracies* [online]. Washington, DC: FDD, 2020, December 11, 2020 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.fdd.org/analysis/2020/12/11/taking-on-china-breaking-down-the-fy21-ndaa/>

¹⁵ Ibid.

¹⁶ DEPARTMENT OF DEFENSE. Pacific Deterrence Initiative: Department of Defense Budget Fiscal Year (FY) 2022. *Department of Defense* [online]. Washington D.C.: Department of Defense, 2021, May 2021 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: https://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/FY2022/fy2022_Pacific_Deterrence_Initiative.pdf. s. 1

¹⁷ EVERSDEN, Andrew. Pacific Deterrence Initiative gets \$2.1 billion boost in final NDAA. *Breaking Defense* [online]. New York: Breaking Media, 2021, December 07, 2021 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <https://breakingdefense.com/2021/12/pacific-deterrence-initiative-gets-2-1-billion-boost-in-final-ndaa/>.

¹⁸ DEPARTMENT OF DEFENSE. European Deterrence Initiative: Department of Defense Budget Fiscal Year (FY) 2023. *Department of Defense* [online]. Washington D.C.: Department of Defense, 2022, April 2022 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: https://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/FY2023/FY2023_ED_IBook.pdf. s. 5

¹⁹ HOUSE ARMED SERVICES COMMITTEE. Final Text Summary of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2023. *House of Representatives Armed Services Committee* [online]. Washington D.C.: House of Representatives, 2022 [cit. 2023-02-04]. Dostupné z: https://houlahan.house.gov/uploadedfiles/20221207_fy23ndaa_bill-summary_vfinal.pdf

²⁰ DEPARTMENT OF DEFENSE. Pacific Deterrence Initiative: Department of Defense Budget Fiscal Year (FY) 2024. *Department of Defense* [online]. Washington D.C.: Department of Defense, 2023, March 2023 [cit. 2023-07-07]. Dostupné z: https://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/FY2024/FY2024_Pacific_Deterrence_Initiative.pdf

1.3 Pozadí operací v Libyi

Obamova administrativa v první polovině března roku 2011 představila návrh rezoluce volající po tvrdém zbrojním embargu, schválila bezletovou zónu a další prostředky nutné k ochraně libyjských civilistů. 17. března 2011 byla tato rezoluce schválena jako rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 1973²¹.

Samotná Operace Odyssey Dawn poté začala 19. března. Po následujících 72 hodin pokračovaly vzdušné údery proti cílům na libyjském území. Posléze došlo k ustanovení bezletové zóny. Ačkoliv se této počáteční operace se účastnilo 12 států, největší podíl nesly Spojené státy²². 31. března 2011 poté předaly Spojené státy velení NATO²³.

Od začátku navazující operace Unified Protector se koalice potýkala s nedostatky v oblasti počtu vzdušných tankerů a prostředků ISR²⁴. Ačkoliv mělo dojít k upozadění americké role, stále Spojené státy zajišťovaly přes 80 % misí vzdušných tankerů a letounů kategorie ISR. Zbývající mise letounů kategorie ISR zajišťovaly Francie a Velká Británie. Spojené státy dále zajišťovaly téměř všechny mise k potlačení protivzdušné obrany. Na začátku července 2011 také vyšlo najevo, že některým účastnickým státům dochází přesně naváděná munice, na což opět reagovaly Spojené státy a jejich zásoby doplnily²⁵. Ačkoliv byla operace Unified Protector plánovaná na 300 vzletů denně, nepodařilo se překročit hranici 150 vzletů denně. Operace Unified Protector skončila poté k 31. říjnu roku 2011²⁶.

1.4 Mnohonárodní projekty členských států NATO

Členské státy NATO si již před operacemi v Libyi uvědomovaly potřebu rozšířit své schopnosti a tyto iniciativy nabraly na důležitosti právě v souvislosti s nedostatky, které se projeví během výše zmíněných operací v Libyi. V rámci této snahy posléze vzniklo několik mnohonárodních projektů. Mezi nejvýznamější patří Multinational Multirole Tanker Transport Fleet, pod který spadá sedm letounů A330 MRTT, Strategic Airlift Capability s kapacitou tří letounů C-17 Globemaster III, Strategic Airlift International Solution

²¹ MUELLER, Karl P., ed. *Precision and Purpose: Airpower in the Libyan Civil War* [online]. Santa Monica: RAND Corporation, 2015 [cit. 2023-07-04]. ISBN 978-0-8330-8793-5. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR676.html, s. 19-20

²² Ibid, s. 21-22

²³ Ibid, s. 25

²⁴ Ibid, s. 29

²⁵ GREENLEAF, Jason R. The Air War over Libya. *Air & Space Power Journal* [online]. 2013, 2013(March-April 2013), 28-54 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPJ/journals/Volume-27_Issue-2/F-Greenleaf.pdf s. 37-38

²⁶ Ref 21, s. 40

s kapacitou pěti letounů An-124-100, a European Air Transport Command, jehož cílem je koordinovat transportní prostředky a vzdušné tankery²⁷.

2 METODY, OMEZENÍ A DATA

Případ bojových operací v Libyi byl vybrán z důvodů posledního extenzivního nasazení prostředků evropských členských států NATO. Dalším důvodem výběru tohoto případu je fakt, že v následujícím desetiletí se v rámci Obamovy administrativy začalo intenzivně diskutovat o možném posilování americké přítomnosti v Západním Pacifiku.

K popisu operací v Libyi je využita metoda explorativní případové studie, jejíž cílem je popsat a prozkoumat konkrétní výzkumný případ operací v Libyi. Dále je v článku využita komparativní metoda, která pracuje s datasetem²⁸ využívajícím údaje ze studie Precision and Purpose²⁹, ročenek Institute of International Security Studies The Military Balance 2011³⁰ a 2021³¹. Komparativní metoda je využita k porovnání počtu letounů v jednotlivých kategoriích nasazených v Libyi a počtu letounů ve výzbroji v letech 2011 a 2021.

Tabulka 2 popisuje, které kategorie letounů jsou v článku diskutovány a které kategorie letounů z ročenek z The Military Balance jsou do článku započítány.

Tabulka č. 2: Porovnání jednotlivých kategorií letounů využitých v článku

Kategorie letounů v článku	Kategorie letounů v ročenkách The Military Balance
Bojové letouny	Fighter/Fighter ground attack (FTR/FGA)
Letouny kategorie ISR (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance)	Airborne Early Warning and Control (AEW&C) Electronic Intelligence (ELINT) Intelligence Surveillance, Reconnaissance (ISR) Anti-submarine Warfare (ASW)
Vzdušné tankery	Tankers (TKR)
Bezpilotní prostředky kategorie MALE (Medium Altitude Long Endurance)	Uninhabited Combat Aerial Vehicle (UCAV)

V rámci zkoumání počtů letounů v jednotlivých kategoriích jsou v článku započítány letouny v přímém vlastnictví, pronájmu a také mnohonárodní iniciativy. Naopak nejsou započteny letouny, které jsou v ročenkách uvedeny jako „on order“ nebo „for training“. Článek je dále omezen pouze na výzkum účasti a rozvoje letectev evropských členských

²⁷ Ref 5, s. 6

²⁸ <https://zenodo.org/record/8196858>

²⁹ Ref 21, s. 403-404

³⁰ THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES (IISS). *The Military Balance 2011*. London: Routledge, 2011. ISBN 978-1857436068.

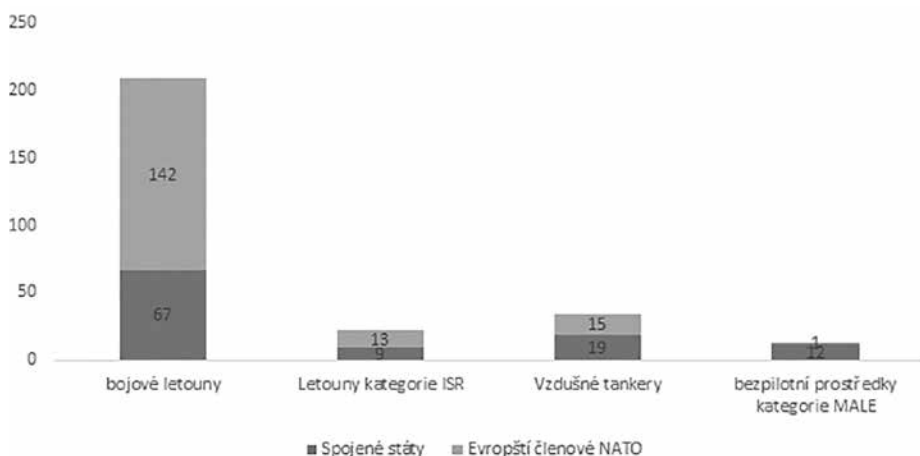
³¹ THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES (IISS). *The Military Balance 2021*. London: Routledge, 2021. ISBN 978-1032012278.

států NATO. Počty letounů států, které v průběhu operací v Libyi nebyly členskými státy NATO článek zkoumá až v souvislosti s rokem 2021.

Článek se soustředí pouze na počet letounů, jelikož se jedná o klíčový faktor, ze kterého může vycházet další strategie států. Pokud stát nevlastní dostatečný počet letounů, nemůže je nasadit nehledě na politickou vůli nebo úroveň výcviku. Pokud dojde k výše zmíněnému přesunu amerických prostředků z Evropy, tyto zde budou fyzicky chybět a celá situace může vyústit v kritický nedostatek letounů pro možný konflikt s Ruskem.

3 ANALYTICKÁ ČÁST

3.1 Porovnání amerického a evropského zapojení do intervence v Libyi

Graf č. 1: Porovnání počtu nasazených letounů v jednotlivých kategoriích Spojenými státy a evropskými členy koalice během operací Odyssey Dawn a Unified Protector

Z evropských členských států Aliance se v roce 2011 operací v Libyi účastnilo pouze 10 států a přímých bojových operací se účastnilo 7 z nich³². V rámci obou operací provedla koalice západních států celkem 26 300 vzletů. Zhruba třetinu z tohoto počtu zajišťovaly Spojené státy³³.

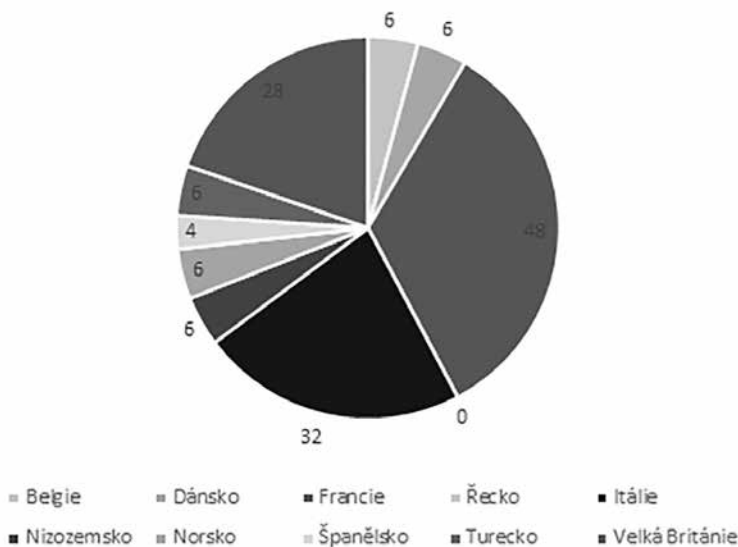
³² Ref 21, s. 403-404

³³ Ibid, s. 4

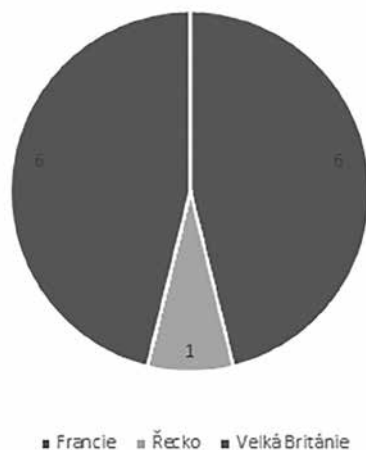
Graf 1 dokládá zmíněný nepoměr v nasazených silách. Ačkoliv početně evropské státy zajišťovaly nadpoloviční většinu bojových letounů, je nutné připomenout, že počet 142 bojových letounů zajišťovalo sedm států, kdežto 67 bojových letounů pocházelo z jediné členské země – Spojených států. Nejvýraznější nerovnováha v nasazených silách je patrná v oblasti bezpilotních prostředků kategorie MALE.

3.2 Porovnání zapojení Francie a Velké Británie vůči ostatním evropským státům

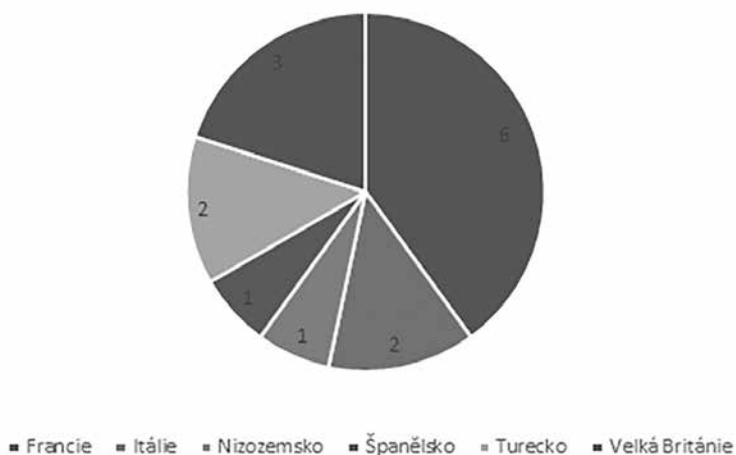
Z hlediska účasti evropských států v operacích v Libyi je dále třeba zdůraznit účast Francie a Velké Británie jako dva největší přispěvatele po Spojených státech. Z níže uvedených Grafů 2, 3 a 4 vyplývá, že francouzské a britské síly tvořily ve všech kategoriích vzdušných prostředků nasazených evropskými státy většinu.

Graf č. 2: Poměr bojových letounů nasazených Francií a Velkou Británií vůči ostatním účastnickým státům. Francie a Velká Británie jsou označeny tmavě modrou barvou.

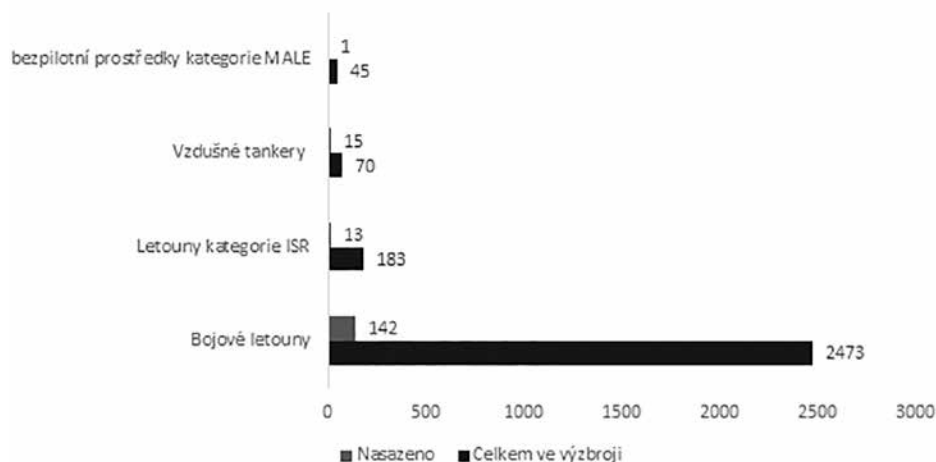

Graf č. 3: Poměr letounů kategorie ISR nasazených Francií a Velkou Británií vůči ostatním účastnickým státům. Francie a Velká Británie jsou označeny tmavě modrou barvou.

Graf č. 4: Poměr vzdušných tankerů nasazených Francií a Velkou Británií vůči ostatním účastnickým státům. Francie a Velká Británie jsou označeny tmavě modrou barvou.

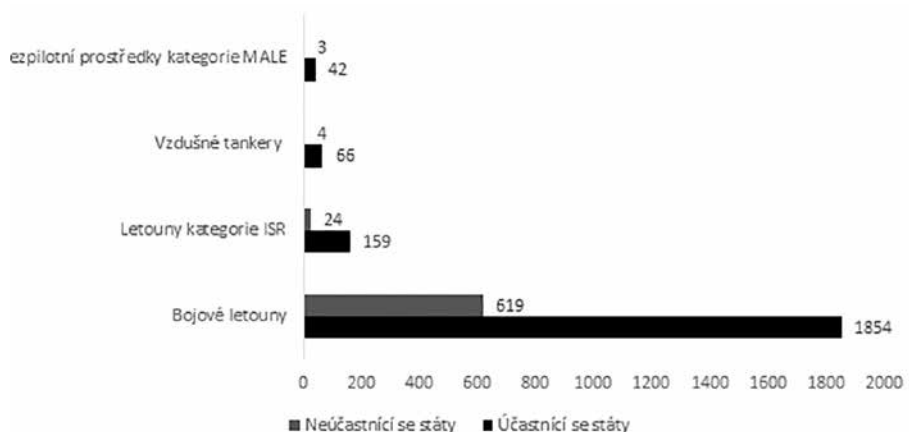
3.3 Porovnání počtu letounů ve výzbroji a počtu nasazených letounů

Graf č. 5: Poměr nasazených prostředků vzdušných sil v operacích Odyssey Dawn a Unified Protector vůči počtu celkem ve výzbroji v roce 2011

Graf 5 poté dokládá, že evropské státy v rámci působení v operacích Odyssey Dawn a Unified Protector nasadily pouze zlomek prostředků v jejich výzbroji. Pouze v kategorii vzdušných tankerů překročil podíl nasazených prostředků 20 %.

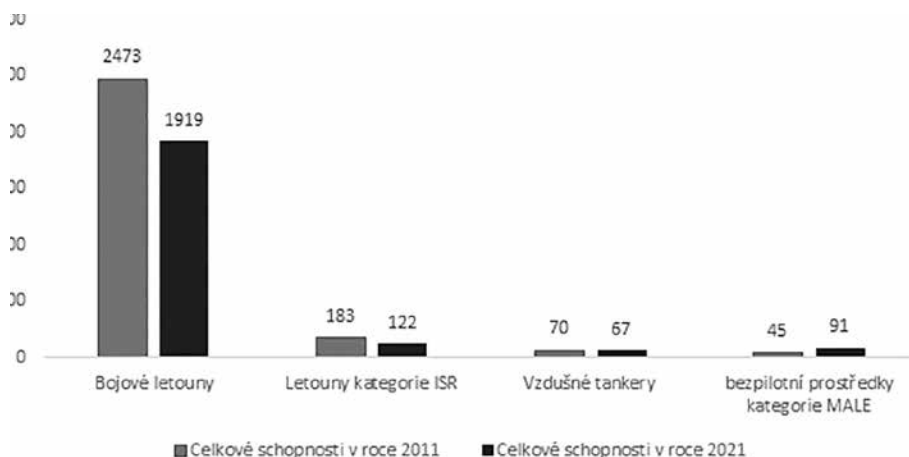
Graf 6 poté porovnává schopnosti evropských států, které se operací v Libyi účastnily a které se neúčastnily. Z uvedeného grafu vyplývá, že kvůli neúčasti většiny evropských států koalice přišla zhruba o čtvrtinu bojových letounů. V ostatních kategoriích nebyla absence zbytku evropských států markantní.

Graf č. 6: Porovnání schopností evropských států v jednotlivých kategoriích z hlediska jejich účasti nebo neúčasti v operacích Odyssey Dawn a Unified Protector

3.4 Porovnání celkových schopností v letech 2011 a 2021

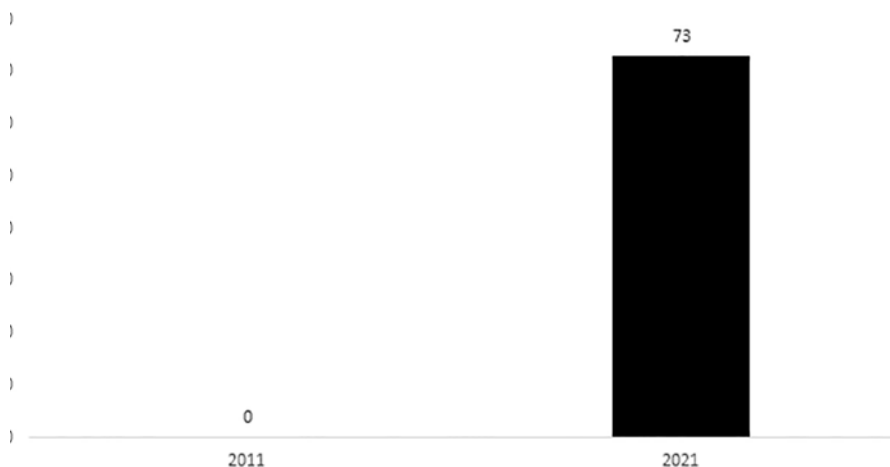
Jak naznačuje Graf 7, mezi lety 2011 a 2021 došlo k navýšení pouze v kategorii bezpilotních prostředků kategorie MALE. V ostatních kategoriích došlo k celkovému počtu snížení letounů. Následující Grafy 8 a 9 dokládají, že ačkoliv se celkový počet bojových letounů snížil, nedošlo k drastickému snížení jejich počtu a došlo spíše k vyřazení zastarávajících letounů a zavádění letounů 5. generace.

Graf č. 7: Porovnání celkových schopností evropských států v jednotlivých kategoriích letounů v letech 2011 a 2021

Graf č. 8: Porovnání počtu letounů 4. generace ve výzbroji evropských států v letech 2011 a 2021

Graf č. 9: Porovnání počtu letounů 5. generace ve výzbroji evropských států v letech 2011 a 2021

4 DISKUZE VÝSLEDKŮ, IMPLIKACE

V kategorii bojových letounů evropské státy za uplynulých deset let výrazně modernizovaly. Z výše uvedených dat vyplývá, že se zbavily zastarávajících letounů zejména 3. generace a soustředily se na zavádění strojů 4. generace. Některé evropské státy také

zavedly stroje 5. generace v počtu nižších desítek kusů. Celkově se počet bojových letounů udržuje těsně pod hranicí 2000 kusů.

V oblasti letounů kategorie ISR, jejichž absence během operací v Libyi ze strany evropských států byla silně kritizována americkými představiteli, se během deseti let počet těchto letounů snížil zhruba o třetinu – ze 183 na 122 kusů. Takto drastické snížení lze přičíst vyřazování některých zastaralých platforem z výzbroje.

V oblasti vzdušných tankerů je mezera nejviditelnější. Ačkoliv jednou z implikací z operací v Libyi byl právě nedostatek evropských schopností v této kategorii, za deset let došlo ke snížení celkového počtu těchto strojů o tři kusy ze 70 na 67. Studie Royal United Service Institute z roku 2014 uvádí, že k roku 2025 budou evropské státy disponovat pouze zhruba 100 kusy vzdušných tankerů, což bude tvořit zhruba 40 % potřebné kapacity³⁴. S účastí Spojených států by počet vzdušných tankerů v roce 2025 přesáhl 700 kusů³⁵. V kontextu projektů započatých v minulém desetiletí, jejichž účelem bylo adresovat právě nedostatek počtu vzdušných tankerů je tedy na místě konstatovat, že ani po deseti letech od libyjské kampaně a mnohých projektech ke zlepšení se v oblasti vzdušných tankerů nepodařilo dosáhnout výrazného navýšení počtu strojů.

Poslední oblast tvoří bezpilotní prostředky kategorie MALE. Právě v této oblasti dosáhly evropské státy poměrně robustních schopností a během deseti let počet bezpilotních prostředků zdvojnásobily ze 45 na 91 kusů.

Francie a Velká Británie byly zmíněny zvlášť, jelikož se jedná o státy, které mají vlastní zájmy v oblasti Západního Pacifiku. Pro příklad lze uvést nedávné francouzské cvičení Pégase 2023, při kterém došlo k přesunu 19 letounů na vzdálenost zhruba 11 000 km během tří dnů z kontinentální Francie do Malajsie a Singapuru, odkud francouzské síly pokračovaly na ostrov Guam, kde se zapojily do cvičení s americkými silami³⁶. Také Velká Británie se v rámci svého The Integrated Review rozhodla stát se evropskou zemí nejvíce angažovanou v regionu Západního Pacifiku. V minulých letech například nasadila v regionu letadlovou loď a uzavřela partnerství AUKUS³⁷. Vystává proto otázka, do jaké míry spoléhat na jejich schopnosti a kapacity při případné obraně evropského prostoru v případě zvýšeného napětí nebo konfliktu v Západním Pacifiku.

³⁴ QUINTANA, Elizabeth, Henrik HEIDENKAMP a Michael CODNER. Europe's Air Transport and Air-to-Air Refuelling Capability: Examining the Collaborative Imperative. *Royal United Service Institute* [online]. The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, 2014, August 2014 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: https://static.rusi.org/201408_op_europe_atar.pdf .s. 16

³⁵ Ibid., s. 8

³⁶ DANGWAL, Ashish. France Dispatches 19 Warplanes Including 10 Rafales Fighters To Indo-Pacific Under Pégase 2023 Mission. *Eurasian Times* [online]. Toronto: Eurasian Times, 2023, June 26, 2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.eurasiantimes.com/france-dispatched-19-warplanes-including-10-rafales-fighters-to-indo-pacific-under-pegase-2023-mission/>

³⁷ BARRY, Ben, Bastian GIEGERICH, Euan GRAHAM a Ben SCHREER. The UK Indo-Pacific Tilt: Defence and Military Implications. *International Institute for Strategic Studies* [online]. London: IISS, 2022, 8th June 2022 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://www.iiiss.org/research-paper/2022/06/the-uk-indo-pacific-tilt/>

Nový člen NATO – Finsko – přináší 62 kusů bojových letounů, avšak žádný vzdušný tanker, jeden kus letounu kategorie ISR a žádný bezpilotní prostředek kategorie MALE³⁸. Na druhé straně je však na tomto místě nutné zdůraznit, že Finsko v roce 2026 obdrží první kusy z celkově 64 objednaných letounů 5. generace F-35 Lightning II³⁹. Podobná situace panuje i ve Švédsku, které potenciálně přináší 96 bojových letounů, nicméně pouze jeden vzdušný tanker, pět kusů letounů kategorie ISR a žádný bezpilotní prostředek kategorie MALE⁴⁰. Z uvedeného tedy vyplývá, že ani přijetí nových členů NATO nenapomůže k vyřešení nedostatku podpůrných prostředků vzdušných sil.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že ačkoliv evropské státy svá letectva modernizují a do budoucna lze predikovat navýšení celkového počtu bojových letounů (vstup Švédska a Finska do NATO nebo navýšení počtu letounů v ČR⁴¹), evropské státy nadále postrádají dostatečný počet vzdušných tankerů, ISR letounů a bezpilotních prostředků kategorie MALE. Právě u těchto schopností je pravděpodobný jejich přesun v případě nadále stoupajícího napětí mezi ČLR a Spojenými státy.

Jsou to právě podpůrné vzdušné prostředky ISR, vzdušné tankery a bezpilotní prostředky kategorie MALE, které budou v případě ozbrojeného konfliktu s Ruskem klíčové. Důležitost vzdušných prostředků ISR se ukazuje například v současném konfliktu na Ukrajině, když ukrajinské ozbrojené síly využívají zpravodajské informace právě ze vzdušných prostředků ISR NATO. Případná absence nebo pouze omezená možnost nasazení vzdušných prostředků ISR může vyústit v neschopnost zaměřit cíle a dále znemožní monitorovat pohyb sil protivníka. Co se týče vzdušných tankerů, v případě konfliktu s Ruskem může v důsledku ruských raketových úderů na alianční letiště nastat potřeba přesunu prostředků evropských letectev na jiné základny, a právě v tomto případě budou vzdušné tankery klíčové. Stejně jako v případě potřeby přesunu sil a prostředků v rámci evropského válčiště. Naopak bezpilotní prostředky MALE mohou sloužit jako podpůrné prostředky ISR, které jsou navíc výrazně levnější a postradatelné v porovnání se zmíněnými vzdušnými prostředky ISR. Tuto kategorii bezpilotních prostředků lze využít také při úderům proti pozemním cílům. Stejně jako v případě ISR role jsou výrazně levnější a postradatelné v porovnání s poměrně nákladnými bojovými letouny.

Co se týče závěrů výzkumu a jejich využitelnosti pro další rozvoj evropských vzdušných sil, lze zdůraznit například fakt, že ani po deseti letech od později kritizovaného nasazení evropských sil v libyjské kampani nedošlo k výraznému navýšení počtu vzdušných tankerů a dalších strojů. Naopak evropské státy pokračovaly v modernizaci kategorie bojových letounů zaváděním strojů 4. a 5. generace, kterých se v současné době ve výzbroji evropských letectev nachází téměř 2000 kusů. Je proto třeba zahájit debatu o udržitelnosti

³⁸ Ref 31, s. 101

³⁹ NILSEN, Thomas. Finland's first F-35s will be based up north. *The Barents Observer* [online]. Kirkenes: The Independent Barents Observer AS, 2022, May 28, 2022 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://thebarentsobserver.com/en/security/2022/05/finlands-first-f-35-will-be-based-north>

⁴⁰ Ref 31, s. 149

⁴¹ HOTTMAR, Aleš. Americká vláda schválila možný prodej letounů F-35A do ČR. *Czech Air Force* [online]. 2023, 1.7.2023 [cit. 2023-07-13]. Dostupné z: <https://czechairforce.com/news/americka-vlada-schvalila-mozny-prodej-letounu-f-35a-do-cr/>

tohoto přístupu. Evropské státy na jedné straně budou mít k dispozici 2000 letounů (byť ne všechny v provozuschopném stavu), ale na druhé straně budou v případě americké nepřítomnosti postrádat významnou část podpůrných prostředků. Proto je vhodné, aby se v rámci dalšího rozvoje evropských vzdušných sil zapojily i státy, které například nedisponují stíhacím letectvem. Právě tyto státy by například mohly hrát důležitou roli v akvizici bezpilotních prostředků nebo vzdušných tankerů.

ZÁVĚR

Vzdušné síly hrají v soudobém válčení velmi důležitou roli. Jejich výstavbu a modernizaci ovlivňuje a nadále bude ovlivňovat válka na Ukrajině a zhoršující se bezpečnostní situace v Západním Pacifiku, kam se přesunuje americká pozornost. Právě tento přesun může potenciálně ohrozit evropskou obranyschopnost zejména ve vzdušné doméně.

Cílem článku bylo odpovědět na výzkumnou otázku „*Jak se změnily kapacity evropských vzdušných sil na základě operací Odyssey Dawn a Unified Protector v kontextu významu vzdušných sil pro NATO a potenciálního přesunu amerických sil do Západního Pacifiku?*“.

K zodpovězení otázky byl využit dataset týkající se počtu nasazených letounů v rámci operací Odyssey Dawn a Unified Protector, celkového počtu letounů ve výzbroji v letech 2011 a 2021.

Výzkum ukázal, že evropské státy jsou i více než deset let od operací v Libyi poměrně závislé zejména na podpůrných amerických kapacitách. V kategorii ISR letounů došlo ke snížení počtu ze 183 na 122 a v kategorii vzdušných tankerů ze 70 na 67. V kategorii bezpilotních prostředků kategorie MALE došlo ke zdvojnásobení počtu ze 45 na 91. Počet bojových letounů se sice snížil ze zhruba 2500 na 2000, nicméně došlo k výrazné modernizaci flotily vyřazením strojů 3. generace a akvizicí strojů 4. a 5. generace. To však nemění nic na faktu, že kvůli nedostatečným počtům strojů v jednotlivých kategoriích jsou evropské státy i v době války na Ukrajině, zvýšeného napětí a potenciální války na Blízkém východě a vyostřování soupeření mezi Čínou a Spojenými státy nadále závislé na amerických podpůrných prostředcích. Vystává proto otázka, jak si evropské státy v případě americké nepřítomnosti, resp. neschopnosti vyslat do Evropy dostatečné síly, poradí ve vzdušných operacích.

Dalším směrem výzkumu zhodnocení rozvoje evropských vzdušných sil může být diskuze o evropských zásobách z letounů odpalovaných střel s plochou dráhou letu a střel kategorie vzduch-vzduch, jelikož podle zmíněných simulací možného konfliktu mezi Spojenými státy a ČLR může dojít k vyčerpání zhruba 3000 kusů střel s plochou dráhou letu zhruba během týdne bojů a zhruba 4300 kusů střel kategorie vzduch-vzduch ⁴² nebo 5000 střel s plochou dráhou letu za tři až čtyři týdny bojů⁴³.

⁴² Ref 43, s. 14-15

⁴³ Ref 44, s. 136

Autoři:

Mgr. Jan Feryna, narozen 1996. V roce 2019 absolvoval obor Politologie a mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. V roce 2021 absolvoval navazující magisterský obor Bezpečnostní studia tamtéž. Od října 2021 působí jako doktorand nejdříve na Katedře zpravodajského zabezpečení Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany v Brně a posléze na Ústavu zpravodajských studií tamtéž. V disertačním výzkumu se zaměřuje na Čínskou lidovou republiku a zpravodajské prognózování vývoje v oblasti západního Pacifiku.

Plk. gšt. doc. Mgr. Ing. Libor Kutěj, Ph.D., narozen 1967. Od roku 1992 pracuje v bezpečnostních složkách státu, nejprve v rámci Ministerstva vnitra, a od roku 1996 Ministerstva obrany v Praze. V letech 2009–2012 působil ve funkci přidělence obrany Velvyslanectví ČR v Izraeli. V období let 2012–2015 zastával funkci ředitele odboru vojenské diplomacie. V letech 2015–2019 vykonával funkci přidělence obrany Velvyslanectví ČR v Jordánsku. Od 1. února 2019 do 30. června 2022 byl vedoucím Katedry zpravodajského zabezpečení Fakulty vojenského leadershipu Univerzity obrany. Od 1. srpna 2020 je prorektorem pro vnější vztahy a internacionalizaci Univerzity obrany. V roce 2021 se habilitoval a byl jmenován docentem pro obor „Ochrana vojsk a obyvatelstva“. Od 1. července 2022 je ředitelem Ústavu zpravodajských studií. V přednáškové a publikační činnosti se zaměřuje na zpravodajskou problematiku a politicko-vojenské a bezpečnostní souvislosti v regionech Blízkého východu a východní a jihovýchodní Asie.

Jak citovat: FERYNA, Jan a Libor KUTĚJ. Zhodnocení vývoje evropských vzdušných sil v kontextu soupeření Spojených států a Číny. *Vojenské rozhledy*. 2023, 32 (4), 123-139. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.